

Obserwacja koleżeńska, czyli wspieramy się w uczeniu uczniów

Autorki: Laura Piotrowska, Sylwia Żmijewska-Kwiręg

Obserwacja koleżeńska zakłada wzajemne uczenie się od siebie nauczycielek i nauczycieli. Jej celem jest pomoc w osobistym rozwoju nauczycielce i nauczycielowi prowadzącym lekcję.

Obserwacja koleżeńska zakłada dobrowolność. To osoba, której lekcja jest obserwowana, sama proponuje, co ma być poddane obserwacji. Po lekcji następuje omówienie, czyli udzielenie informacji o lekcji przez osoby obserwujące. Podczas rozmowy o lekcji obserwatorzy odnoszą się tylko do tego, co zostało zapowiedziane do obserwacji.

Obserwacje koleżeńskie nie są hospitacjami ani lekcjami otwartymi w tradycyjnym tego słowa rozumieniu. Nie mają one na celu pokazywania sobie wzajemnie dobrych praktyk, ich celem nie jest też ocena pracy nauczyciela.

Obserwacja koleżeńska ma wspierać efektywne uczenie się uczniów. Nauczyciele, którzy planują lekcje, stawiają sobie i uczniom cele, przygotowują zadania edukacyjne, które pomogą dzieciom je zrealizować, dobierają szereg metod, które zaangażują uczniów w realizację zaplanowanych działań oraz uwzględniają techniki i metody pozwalające uczniom na refleksję, nie tylko nad tym, czego się uczą, ale również w jaki sposób.

Dlaczego warto korzystać z obserwacji?

Korzyści ze stosowania obserwacji koleżeńskiej:

- Wzajemne obserwacje lekcji pozwalają na podniesienie efektywności nauczania.
- Obserwujący się nauczyciele otrzymują wsparcie w zakresie planowania i organizowania lekcji, wymieniają doświadczenia.

- Uczestnictwo w OK-observacjach zwiększa motywację nauczyciela do pracy i pozwala uniknąć wypalenia zawodowego.
- Nauczyciele ćwiczą i doskonalą udzielanie informacji zwrotnej.

Efekty stosowania obserwacji koleżeńskiej:

- Poprawa nauczania uczenia się uczniów.
- Przełamanie lęku przed otwarciem drzwi i wymianą doświadczeń pomiędzy nauczycielami.
- Systematycznie spotkania nauczycieli poświęcone dyskusjom nad nauczaniem i uczeniem się.
- Zmiana kultury pracy szkoły.

Prowadzenie zajęć i jednoczesna obserwacja procesu uczenia się uczniów jest trudnym zadaniem. Dlatego nauczyciele zapraszają na lekcję koleżankę/kolegę nauczyciela, aby obserwował, na ile im się te plany udaje realizować i jakie są tego efekty; czy uczniowie naprawdę lepiej się uczą.

Główne korzyści z obserwacji opartej na zasadach oceniania kształtującego powinna mieć osoba obserwowana, czyli nauczyciel prowadzący lekcję. Relacja pomiędzy obserwowanym a obserwującym powinna być oparta na zaufaniu. Obserwujący nie musi być zaprzyjaźniony z autorem lekcji ani osobą z większym doświadczeniem nauczycielskim.

OBSERWACJA KOLEŻEŃSKA NA ZASADACH OK

Obserwacja oparta o zasady OK składa się z trzech etapów: planowania, bezpośredniej obserwacji i rozmowy po obserwacji.

Planowanie. Spotkanie przed obserwacją. W trakcie planowania obie strony ustalają, jaki element lekcji będzie przedmiotem obserwacji. Planowanie to powinno być konkretne –

w trakcie spotkania opracowywana jest lista działań nauczyciela i przewidywanych zachowań uczniów, którzy będą obiektem obserwacji. Ustalenie takiej listy gwarantuje nauczycielowi prowadzącemu lekcję, że tylko te elementy będą brane pod uwagę i omawiane w czasie rozmowy, która odbędzie się po lekcji. Lista umożliwi również obserwatorowi skoncentrowanie się na uzgodnionym obszarze.

PRZYKŁAD: Lista ustalona przez obserwowanego i obserwującego

Obszar do obserwacji: Ocena koleżeńska i samoocena	
To co chciałabym/chciałbym, aby pojawiło się po stronie nauczyciela prowadzącego lekcję	To co chciałabym/chciałbym, aby pojawiło się po stronie uczących się uczniów
<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel poleca uczniom dokonanie oceny koleżeńskiej. • Nauczyciel poleca uczniom dokonanie samooceny. • Nauczyciel określa NACOBZU (to skrót używany w ocenianiu kształtującym, oznaczający „na co będę zwracać uwagę” do pracy ocenianej koleżeńsko lub samooceną. • Ocena koleżeńska nie jest stosowana w formie wystawiania przez uczniów stopni. • Nauczyciel poleca uczniom proste 	<ul style="list-style-type: none"> • Uczniowie oceniają się koleżeńsko w trakcie procesu uczenia się. • Uczniowie dokonują samooceny. • Uczeń dzięki ocenie koleżeńskiej wie, co zrobił dobrze, co i w jaki sposób ma poprawić. • Uczeń dzięki samoocenie wie, co zrobił dobrze, co i jak w jaki sposób ma poprawić.

<p>formy oceny koleżeńskiej i samooceny (np.: „dwie gwiazdy i jedno życzenie”).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel uczy uczniów oceny koleżeńskiej i samooceny (np. omawia dobre przykłady). 	
<p>Obszar do obserwacji: Docenianie pracy uczniów, świętowanie sukcesów</p>	
<p>To co chciałabym/chciałbym, aby pojawiło się po stronie nauczyciela prowadzącego lekcję</p>	<p>To co chciałabym/chciałbym, aby pojawiło się po stronie uczących się uczniów</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Nauczyciel docenia osiągnięcia poszczególnych uczniów w trakcie procesu uczenia się. • Nauczyciel docenia postępy poszczególnych uczniów w osiągnięciu celów lekcji. • Nauczyciel docenia osiągnięcia i postępy całej klasy w procesie uczenia się. • Nauczyciel docenia osiągnięcia i postępy całej klasy w osiągnięciu celów lekcji. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uczniowie są dumni ze swoich osiągnięć. • Uczniowie zapytani mówią, że chcą dalej czynić postępy. • Uczniowie potrafią określić, w czym osiągnęli sukces. • Uczniowie doceniają sukces innych uczniów, są zadowoleni, wyrażają słownie lub gestem uznanie dla swoich koleżanek i kolegów.

- Nauczyciel docenia sukces (ucznia i całej klasy) na wiele sposobów, np. wyróżnienie słowne, brawa itd.

Obszarów do obserwacji jest wiele, warto jednak koncentrować się na tych strategiach, które mają największy wpływ (patrz: badania Johna Hattiego) na proces uczenia się uczniów, jak np. cele lekcji, kryteria sukcesu, informacja zwrotna, współpraca uczniów, formułowanie pytań przez uczniów, atmosfera w klasie.

W trakcie planowania można ustalić różne szczegóły dotyczące końcowego podsumowania, np. czy notatki obserwatora będą przekazywane nauczycielowi obserwowanemu oraz ustalić czas i miejsce spotkania na rozmowę podsumowującą.

Bezpośrednia obserwacja. W trakcie obserwacji dobrze jest, aby obserwator zajął miejsce, z którego będzie dobrze widział nie tylko nauczyciela, ale również uczących się uczniów.

Podczas lekcji obserwator notuje, co z tego, co miał obserwować, zaistniało po stronie nauczyciela i uczniów. Zaznacza też te założenia, których nie zaobserwował. Obserwator skupia się wyłącznie na zaplanowanych zagadnieniach, oczywiście widzi cały przebieg lekcji, ale w notatkach oraz w rozmowie po obserwacji do tego nie nawiązuje.

Największym wyzwaniem dla obserwatora jest używanie **języka obserwacji**: „zauważyłam, że podane polecenie nie było słyszalne dla wszystkich uczniów”, „uczniowie z dwóch ostatnich ławek dopytywali się wzajemnie, próbując zapisać polecenie nauczycielki w zeszytach” i powstrzymywanie się od konkluzji i ocen typu: „działania nauczyciela były nieskuteczne” lub „uczniowie byli niegrzeczni”.

Notatki obserwatora będą mu pomoce w czasie rozmowy, która powinna się odbyć po obserwacji. Notatki nie są udostępniane osobom trzecim.

Rozmowa po obserwacji. Rozmowa ma dotyczyć tylko ustaleń, ma być rzetelna i poparta przykładami, być pozytywnym przekazem, na którego podstawie obserwowany będzie mógł zaplanować swój dalszy rozwój i zmianę. Do rozmowy po obserwacji lekcji powinno dojść jak najszybciej. Warto ustalić czas i miejsce spotkania w trakcie planowania obserwacji. Należy jednak pamiętać, że obserwator potrzebuje czasu na przygotowanie się do rozmowy, dlatego lepiej nie planować rozmowy zaraz po obserwacji. Długość rozmowy zależy od umowy między partnerami, z reguły nie przekracza 45 minut.

W trakcie rozmowy obserwator informuje nauczyciela o swoich spostrzeżeniach – co z tego, co wspólnie zakładali udało mu się zaobserwować i jakie ma na to przykłady, czego nie udało mu się zaobserwować.

Obserwowany może się zapytać o szczegóły obserwacji lub jak zachowali się konkretni uczniowie.

Autor lekcji, po wysłuchaniu tego, co miał do powiedzenia obserwator, określa, nad czym chciałby w przyszłości pracować, co chciałby osiągnąć i jakie działania podejmie, aby osiągnąć założony cel.

Tylko na wyraźną prośbę obserwator może dać autorowi rady dotyczące jego lekcji, może „przerobić” lekcję, którą obserwował lub zasugerować obszary do rozwoju nauczyciela.

Na zakończenie rozmowy obserwator może opowiedzieć, w jaki sposób skorzystał z obserwacji lekcji.

Dobre rady dla obserwatora

1. Pamiętaj o kolejności sprawozdawania tego co zaobserwowałeś, najpierw to, co służyło procesowi uczenia się uczniów, potem to, co hamowało ten proces.
2. Słuchaj. Daj przestrzeń rozmówcy (postaraj się, aby nauczyciel sam doszedł

do tego, co chciałby zmienić w swojej pracy).

3. Nie doradzaj.
4. Jeżeli postawisz jakieś pytania, pamiętaj, aby dotyczyły one tylko tego, co nauczyciel i uczniowie robili podczas lekcji.
5. NIE KRYTYKUJ i nie bądź ekspertem.
6. Odnoś się tylko do tego, co ustaliliście wcześniej.

Bibliografia:

J. Hattie (2016). Widoczne uczenie się dla nauczycieli (tytuł oryginału: Visible learning for teachers. Maximizing Impact on Learning), Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Materiał opracowany został w ramach programu [“Szkoła ucząca się”](#).

Autorki: Sylwia Żmijewska-Kwirąg, Laura Piotrowska